

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«لایحه اصلاح قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز»
(اعاده شده از شورای نگهبان (۵))

مخصوص صحن علنی

مشخصات لایحه

دوره یازدهم - سال دوم

شماره ثبت:

۲۶

شماره چاپ:

۹۰۰

تاریخ چاپ:

—

مقدمه

قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲ با تجمیع قوانین پراکنده این حوزه و با آسیب‌شناسی مقررات مربوطه، سازوکارهای قانونی مناسبی را برای امر مبارزه با قاچاق کالا و ارز چه در حوزه پیشگیری غیرکیفری و چه در خصوص پیشگیری کیفری در نظام حقوقی به وجود آورده است. با این حال از آنجاکه قانون مزبور در فرایند اجرا با ابهامات و ایرادهایی مواجه شد و از سوی دیگر برخی سوءاستفاده‌ها در سال‌های اخیر نیز پیش‌بینی ابزارهای قانونی جدیدی را طلب می‌کرد لذا برخی از این موارد در قالب لایحه و برخی نیز در جریان بررسی در کمیسیون مربوطه به‌عنوان اصلاحات این قانون در تاریخ ۱۳۹۹/۲/۲۹ مورد تصویب مجلس شورای اسلامی قرار گرفته است. شورای محترم نگهبان تاکنون در چهار مرحله ایرادها و ابهام‌هایی را نسبت به مصوبه مذکور مطرح کرده است. مجلس شورای اسلامی نیز متعاقب این ایرادها اصلاحاتی را در جهت رفع ایرادهای شورای محترم نگهبان به‌عمل آورده است. با این وجود شورای محترم نگهبان مصوبه ارسالی مجلس را همچنان در مواردی واجد ایراد و ابهام دانسته است. از همین رو کمیسیون مربوطه در راستای رفع این ایرادها، اصلاحاتی را در مصوبه مجلس شورای اسلامی به‌عمل آورده است. در این گزارش به تبیین و بررسی این ابهام‌ها و ارزیابی پیشنهادهای اصلاحی کمیسیون می‌پردازیم.

دفتر مطالعات حقوقی

مشخصات گزارش

بررسی مصوبه اصلاحی کمیسیون در خصوص رفع ایرادهای شورای نگهبان (مرحله پنجم)

۱. به موجب بند اول ایرادهای شورای محترم نگهبان؛ ماده (۱۷) مصوبه موضوع الحاق ماده (۲ مکرر) به قانون، تبصره (۱۰) از این جهت که محدودیت‌های مذکور در خصوص ارز حاصل از صادرات، موقت است یا دائم، دارای ابهام است. توضیح این ابهام آنکه؛ مطابق تبصره «۱۰» مورد بحث، کلیه صادرکنندگان کالا به خارج از کشور موظفند ارز مندرج در پروانه گمرکی یا معادل ارزی آن به سایر ارزها را به بانک مرکزی بفروشند و یا با تأیید بانک مرکزی نسبت به فروش آن به سایر اشخاص اقدام یا جهت تأمین ارز واردات کالای خود یا بازپرداخت بدهی تسهیلات ارزی استفاده نمایند.

حال سؤالی که مطرح می‌شود آن است که آیا این محدودیت‌ها و تکالیف برای بازه زمانی مشخصی است یا تکلیف و مقررهای دائمی است؟ اگرچه در دائمی بودن این مقررره پس از تصویب، تا زمانی که اصلاحی از طرف مقنن در خصوص

شماره مسلسل:

۲۴۰۱۷۸۳۴-۱

تاریخ انتشار:

۱۴۰۰/۱۱/۹

آن صورت نگیرد شکی وجود ندارد با این حال گویا نگرانی‌های ناشی از تبعات اقتصادی چنین تکلیفی در شرایطی که ممکن است تحولات اقتصادی مقتضی پیش‌بینی احکام و تکالیف جدیدی باشد طرح چنین ایرادی را موجب شده است. در هر صورت در گزارش کمیسیون مربوطه، به منظور رفع این ایراد پیشنهاد شده است عبارت ذیل به انتهای متن تبصره «۱۰» الحاق شود: «اعمال محدودیت‌های موضوع این تبصره تا ابتدای سال بعد از زمانی که ارزش سالانه صادرات غیرنفتی طبق اعلام وزارت صنعت، معدن و تجارت، به بیش از یک ممیز هشت دهم (۱/۸) برابر ارزش سالانه واردات کشور برسد، قابل اجرا است.»

مطابق با مفاد عبارت فوق مشخص می‌شود که تکلیف مندرج در این تبصره مقید و موقت است و هر زمانی که میزان سالانه صادرات مطابق اعلام وزارتخانه مذکور به بیش از ۱/۸ ارزش سالانه واردات برسد تا پایان آن سال حکم تبصره قابلیت اجرا دارد ولی از ابتدای سال بعد از آن، مفاد تبصره قابلیت اجرای خود را از دست خواهد داد. اگرچه به نظر می‌رسد با پیشنهاد مزبور ابهام مطرح شده مرتفع می‌شود اما به نظر می‌رسد عبارت پیشنهادی چندان گویا نبوده و نیازمند اصلاح باشد به‌ویژه آنکه این تبصره متضمن حکم کیفری نیز می‌باشد و از این حیث شفاف بودن قانون امری ضروری و لازم است. به‌عنوان مثال آیا افرادی که اقدام به صادرات نموده‌اند و تا سال آینده برای انجام تعهد خود مهلت دارند نیز مشمول حکم اخیر می‌شوند و یا اینکه آنها همچنان مکلف به بازگرداندن ارز هستند. ابهام دیگر آنکه اگر شرایط به نحوی شد که مجدداً نصاب مذکور دستخوش تغییر شد و به شرایط کنونی برگشت آیا مفاد تبصره مجدداً قابل استناد است یا با عنایت به متن پیشنهادی عملاً تبصره منسوخ تلقی می‌شود و باید مجدداً مراحل قانونی تصویب را طی نماید.

از این رو پیشنهاد می‌شود عبارت ذیل جایگزین عبارت پیشنهادی گردد: «هرگاه طبق اعلام وزارت صنعت، معدن و تجارت ارزش سالانه صادرات غیرنفتی، به بیش از یک ممیز هشت دهم (۱/۸) برابر ارزش سالانه واردات کشور برسد، در طول سال‌هایی که این وضعیت ادامه دارد، اعمال محدودیت‌های موضوع این تبصره تا پایان سالی که نصاب مذکور اعلام گردیده یا تداوم دارد برای کسانی که موعده انجام تعهد آنها تا پایان همان سال است لازم‌الاجراست.»

۲. به موجب بند دوم ایرادهای شورای محترم نگهبان؛ در ماده (۴۴)، موضوع الحاق ماده (۵۰) مکرر ۲ به قانون، با توجه به حذف صدر ماده، تکلیف ایراد شرعی شورای نگهبان در خصوص عدم امکان اعتراض به رأی صادره در مواردی که حکم صادر شده، خلاف بین شرع باشد، دارای ابهام است. توضیح ایراد اینکه؛ در اولین مصوبه مجلس شورای اسلامی در خصوص لایحه مورد بحث پیرامون اعاده دادرسی نسبت به آرای صادره از شعب ویژه تجدیدنظر تعزیرات سازوکاری پیش‌بینی شده بود که با عنایت به ایراد شورای محترم نگهبان، مقرر مذکور با جایگزین کردن مفاد دیگری به تبصره عملاً حذف گردید اما از آنجاکه با حذف مذکور همچنان ایراد شرعی شورای محترم نگهبان باقی مانده است لذا در این مرحله نیز شورای محترم نگهبان ایراد مذکور را مطرح نموده است. براساس این ایراد؛ از آنجاکه در مصوبه مجلس سازوکار اعتراض به رأی صادره در مواردی که حکم صادر شده، خلاف بین شرع باشد، پیش‌بینی نشده است لذا ایراد شرعی شورا همچنان باقی می‌باشد. در راستای رفع این ایراد در گزارش کمیسیون متن ذیل به‌عنوان ماده (۵۰) مکرر ۳ پیش‌بینی شده است:

در صورتی که رئیس قوه قضائیه رأی قطعی صادره از شعب تجدیدنظر ویژه رسیدگی به قاچاق کالا و ارز سازمان تعزیرات حکومتی را خلاف شرع بین تشخیص دهد، با تجویز اعاده دادرسی، پرونده را به دیوان عالی کشور ارسال تا در شعبی خاص که توسط رئیس قوه قضائیه برای این امر تخصیص می‌یابد رسیدگی و رأی قطعی صادر نماید. شعب خاص مذکور مبنیاً برخلاف شرع بین اعلام شده، رأی قطعی قبلی را نقض و رسیدگی مجدد اعم از شکلی و ماهوی به‌عمل می‌آورند و رأی مقتضی صادر می‌نمایند.

عبارت پیشنهادی فوق مطابق با فرایندی است که درخصوص آرای صادره از مراجع قضایی در ماده (۴۷۷) قانون آیین دادرسی کیفری برای موارد مشابه پیش‌بینی شده است و از این حیث به نظر می‌رسد ایراد شورای محترم نگهبان مرتفع می‌گردد.

۳. به موجب بند سوم ایرادهای شورای محترم نگهبان؛ تبصره «۲» ماده (۴۷) مصوبه، (موضوع اصلاح ماده (۵۶) قانون)، از جهت منحصر کردن مطالبه جبران ضرر و زیان وارده از محکوم‌علیه کیفری، خلاف موازین شرع شناخته شده است.

توضیح آنکه مطابق تبصره مذکور، در صورتی که فردی مدعی مالکیت کالای توقیف شده‌ای است که به هر دلیل از بین رفته باشد باید با ارائه دادخواست، ضرر و زیان خود را منحصراً از مرتکب قاچاق مطالبه نماید. به موجب ایراد شورای محترم نگهبان این انحصار در مواردی که احتمالاً تلف کالا مستند به عمل فردی غیر از مرتکب قاچاق بوده خلاف موازین شرع شناخته شده است. در اصلاحیه کمیسیون به منظور رفع این ایراد با حذف انحصار مذکور به‌طور کلی این‌گونه پیش‌بینی شده است که مدعی بتواند جبران ضرر و زیان وارده را مطابق قوانین و مقررات مسئولیت مدنی از دادگاه حقوقی مطالبه کند. به نظر می‌رسد این اصلاحیه نیز رافع ایراد شورای محترم نگهبان باشد.

جمع‌بندی

در این گزارش، ایرادهای مرحله پنجم شورای محترم نگهبان درخصوص مصوبه مجلس شورای اسلامی راجع به اصلاح قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و همچنین پیشنهادهای کمیسیون مربوطه که در راستای رفع ایرادها مطرح شده است مورد بررسی قرار گرفت. با عنایت به بررسی به‌عمل آمده به نظر می‌رسد گزارش کمیسیون مربوطه می‌تواند رافع ایرادهای شورای محترم نگهبان باشد. البته چنانچه اشاره گردید عبارت الحاقی به انتهای تبصره (۱۰) ماده (۲ مکرر) واجد سه ابهام است؛ اولاً: وزارت صنعت، معدن و تجارت تا چه زمانی مکلف است نسبت به اعلام آمار مربوط به میزان ارزش سالانه صادرات غیر نفتی اقدام نماید؟ ثانیاً: آیا افرادی که اقدام به صادرات نموده‌اند و تا سال آینده برای انجام تعهد خود مهلت دارند نیز مشمول حکم اخیر تبصره مبنی بر عدم الزام به انجام تعهد می‌شوند و یا اینکه آنها همچنان مکلف به بازگرداندن ارزش هستند. ثالثاً؛ اگر شرایط به‌نحوی شد که مجدداً نصاب مذکور دستخوش تغییر شد و به شرایط کنونی برگشت آیا مفاد تبصره مجدداً قابل استناد است یا با عنایت به متن پیشنهادی عملاً تبصره منسوخ تلقی می‌شود و باید مجدداً مراحل قانونی تصویب را طی نماید. بر همین اساس پیشنهاد می‌شود با رعایت تشریفات مندرج در آئین نامه داخلی، ضمن ارجاع مصوبه به کمیسیون تبصره مذکور به نحو زیر اصلاح شود:

«وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است در ابتدای هر سال حداکثر تا شش ماه نسبت به اعلام ارزش سالانه صادرات غیرنفتی سال قبل اقدام نماید. هرگاه طبق اعلام وزارتخانه مذکور ارزش سالانه صادرات غیرنفتی، به بیش از یک ممیز هشت دهم (۱/۸) برابر ارزش سالانه واردات کشور برسد، در طول سال‌هایی که این وضعیت ادامه دارد، اعمال محدودیت‌های موضوع این تبصره تا پایان سالی که نصاب مذکور اعلام گردیده یا تداوم دارد برای کسانی که موعد انجام تعهد آنها تا پایان همان سال است لازم‌الاجراست.»

شماره ماده	موافق	مخالف	ارجاع به کمیسیون	ارجاع به کمیسیون
(۱۷) (موضوع اصلاح تبصره «۱۰» ماده ۲ مکرر)			✓	
(۴۴) (موضوع الحاق ماده (۵۰) مکرر ۳)	✓			
(۴۷) (موضوع اصلاح تبصره «۲» ماده (۵۶) قانون)	✓			

شماره ماده	مصوبه کمیسیون برای رفع ایرادهای شورای نگهبان	موافق	مخالف	ارجاع به کمیسیون	اظهار نظر کارشناسی	متن اصلاحی
۱۷	در ماده (۱۷) مصوبه، موضوع الحاق ماده (۲ مکرر) به قانون: ۱. در تبصره «۱۰» عبارت «اعمال محدودیت‌های موضوع این تبصره تا ابتدای سال بعد از زمانی که ارزش سالانه صادرات غیرنفتی طبق اعلام وزارت صنعت، معدن و تجارت، به بیش از یک ممیز هشت دهم (۱/۸) برابر ارزش سالانه واردات کشور برسد، قابل اجرا است.» به انتهای تبصره الحاق می‌شود.			✓	مطابق با مفاد عبارت فوق مشخص می‌گردد که تکلیف مندرج در این تبصره مقید و موقت می‌باشد و هر زمانی که میزان سالانه صادرات مطابق اعلام وزارتخانه مذکور به بیش از ۱/۸ ارزش سالانه واردات برسد تا پایان آن سال حکم تبصره قابلیت اجرا دارد ولی از ابتدای سال بعد از آن، مفاد تبصره قابلیت اجرای خود را از دست خواهد داد. اگرچه عبارت پیشنهادی با تعیین معیار بیانگر موقتی بودن مفاد تبصره است و از این حیث ابهام مطرح شده را مرتفع می‌نماید. با این حال به نظر می‌رسد این عبارت همچنان واجد ابهاماتی باشد به عنوان مثال آیا افرادی که اقدام به صادرات نموده‌اند با توجه به مهلتی که برای رفع تعهد دارند مشمول حکم اخیر می‌شوند و این افراد نیز تکلیفی در این خصوص نخواهند داشت و یا اینکه آنها همچنان مکلف به بازگرداندن ارز هستند. همچنین وزارت صنعت، معدن و تجارت تا چه زمانی مکلف است نسبت به اعلام آمار مربوط به میزان ارزش سالانه صادرات غیرنفتی اقدام نماید. هرگاه طبق اعلام وزارتخانه مذکور ارزش سالانه صادرات غیرنفتی، به بیش از یک ممیز هشت دهم (۱/۸) برابر ارزش سالانه واردات کشور برسد، در طول سال هایی که این وضعیت ادامه دارد، محدودیت‌های موضوع این تبصره تا پایان سالی که نصاب	پیشنهاد می‌شود با رعایت تشریفات مندرج در آئین نامه داخلی، ضمن ارجاع مصوبه به کمیسیون؛ مصوبه مذکور به این شرح اصلاح شود: « وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است در ابتدای هر سال حداکثر تا شش ماه نسبت به اعلام ارزش سالانه صادرات غیرنفتی سال قبل اقدام نماید. هرگاه طبق اعلام وزارتخانه مذکور ارزش سالانه صادرات غیرنفتی، به بیش از یک ممیز هشت دهم (۱/۸) برابر ارزش سالانه واردات کشور برسد، در طول سال هایی که این وضعیت ادامه دارد، اعمال محدودیت‌های موضوع این تبصره تا پایان سالی که نصاب

شماره ماده	مصوبه کمیسیون برای رفع ایرادهای شورای نگهبان	موافق	مخالف	ارجاع به کمیسیون	اظهار نظر کارشناسی	متن اصلاحی
						مذکور اعلام گردیده یا تداوم دارد برای کسانی که موعد انجام تعهد آنها تا پایان همان سال است لازم الاجراست».
۴۴	در ماده (۴۴) مصوبه، موضوع الحاق ماده (۵۰) مکرر ۳ به قانون: در صورتی که رئیس قوه قضائیه رأی قطعی صادره از شعب تجدیدنظر ویژه رسیدگی به قاچاق کالا و ارز سازمان تعزیرات حکومتی را خلاف شرع بین تشخیص دهد، با تجویز اعاده دادرسی، پرونده را به دیوان عالی کشور ارسال تا در شعبی خاص که توسط رئیس قوه قضائیه برای این امر تخصیص می‌یابد رسیدگی و رأی قطعی صادر نماید. شعب خاص مذکور مبنیاً برخلاف شرع بین اعلام شده، رأی قطعی قبلی را نقض و رسیدگی مجدد اعم از شکلی و ماهوی به عمل می‌آورند و رأی مقتضی صادر می‌نمایند.	✓				
۱۹	در ماده (۴۷)؛ موضوع اصلاح تبصره «۲» ماده (۵۶) قانون: عبارت «جبران ضرر و زیان وارده را مطابق قوانین و مقررات مسئولیت مدنی از دادگاه حقوقی مطالبه کند.» جایگزین عبارت «با تقدیم دادخواست جبران ضرر و زیان وارده توسط محکوم‌علیه، رأی کیفری را از دادگاه حقوقی مطالبه کند.» می‌شود.	✓				